

सर्वोच्च अदालत
संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
फैसला

०७०-CR-०५५४

मुद्दा: कर्तव्य ज्यान

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला भोटेचौर गा.वि.स. वडा नं. २ घर भई हाल कारागार
कार्यालय ढिल्लीबजार थुनामा रहेका अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर
तामाङ्ग-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

शान्ती शर्मा फुँयालको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

प्रत्यर्थी
वादी

०७०-CR-०४६७

शान्ती शर्मा फुँयालको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला भोटेचौर गा.वि.स. वडा नं. २ बस्ने रिजन तेन्जिङ्ग
भनी चिनिने गगनसिंह तामाङ्ग-----१

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला भोटेचौर गा.वि.स. वडा नं. २ घर भई हाल कारागार
कार्यालय सदरखोर ढिल्लीबजार कैदमा रहेका अदिप भन्ने विनोद उर्फ
टोकलबहादुर तामाङ्ग-----१

प्रत्यर्थी
वादी

०६९-CR-०४२४

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला भोटेचौर गा.वि.स. वडा नं. २ घर भै हाल कारागार
कार्यालय जगन्नाथदेवल, त्रिपुरेश्वर काठमाण्डौ अन्तरगत सेन्टरमा थुनामा
रहेका गगनसिंह तामाङ्ग-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

शान्ती शर्मा फुँयालको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

प्रत्यर्थी
वादी

शुरू तहमा फैसला गर्ने: माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री भोजराज शर्मा
काठमाडौं जिल्ला अदालत।

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने: माननीय न्यायाधीश श्री एकराज आचार्य
माननीय न्यायाधीश श्री विष्णुदेव पौडेल
पुनरावेदन अदालत पाटन।

पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।६।२ मा भएको फैसला उपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको भई पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र पुनरावेदक प्रतिवादीहरू टोकल बहादुर तामाङ्ग र गगनसिंह तामाङ्गको तर्फबाट पुनरावेदन पर्न आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छ:-

म समेत भई मिति २०६३ साल असार २६ गतेतिर मैले पहिलेदेखि चिनेको काठमाण्डौ जिल्ला बौद्ध नयाँवस्तीतिर डेरा गरी बस्ने अन्दाजी बर्ष २८, ३० को नारायण शर्मा भन्ने साथीलाई निजको डेरा कोठाबाट बोलाई काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं. ४, ५ को सिमानामा पर्ने जंगलमा लगी मोटरसाइकलको सामान बाँध्ने डोरीले घाँटी कसी बाँधी मारेको हो। २०६१ सालको वैशाख जेष्ठ महिनातिर काठमाण्डौ जिल्ला गोकर्ण नजिकै पर्ने अत्तरखेलस्थित एक जना व्यक्तिको घरमा मसमेत भई रु. ७,००,०००।- डाँका गरी लिएको हो, एकिन समय याद भएन। काठमाण्डौ जिल्ला काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. ३५ कोटेश्वरबाट बालकुमारीजाने बीच भागमा पर्ने एक जना बुढी मान्छेको घरमा मसमेत भई डाँका गरी धनमाल लिएको हो। २०६४ साल मंसिर २०, २२ गतेतिर विहान करिब ९, १० बजेतिर सातदोबाटो चापागाउँतर्फ जाने रोड ललितपुरमा एकजना मान्छेमात्र भएको समयमा नगद रु. ४,५०,०००।- डाँका गरी लगेको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान।

काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं.४ र ५ को सिमानामा पर्ने पुतलीडाँडा र थानडाँडाको खोल्साको दक्षिणतर्फ कुनामा ढुंगाका टुक्राहरूले छोपिराखेको मानिस गाडेको जस्तो खाडल रहेको र उक्त स्थानमा अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले देखाए अनुसारको ठाउँ उत्खनन गरी हेर्दा गोलोवाला हाफटिसर्ट फेला परेको,

रवरको डोरी जस्तो वस्तु भेटिएको, मानव शरीरका हड्डीहरू रहेको, उक्त हड्डीहरू खुट्टाको जस्तो देखिने ३० से.मी.को लामो हड्डी थान १, करङ्गको जस्तो देखिने थान १३, हातको जस्तो देखिने २३ से.मी.को हड्डी थान २, २० से.मी. गोलाई भएको १३ वटा दाँतसहितको तल्लो वंगराको जस्तो हड्डी थान १, मेरूदण्ड जस्तो देखिने हड्डी थान ११, हातको पाताको जस्तो २२ से.मी. लामो हड्डी थान २, ४५ से.मी. गोलाई भएको टाउकोको जस्तो देखिने हड्डीमा १२ वटा दात समेत भएको हड्डी थान १, मासु जस्तो पदार्थ डेढ किलो फेला परेको हुँदा हड्डीहरू प्रहरीले उठाई लगेको हो भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल लाश जाँच प्रकृति मुचुल्का।

लाश जाँच प्रकृति मुचुल्का गर्ने क्रममा उत्खनन गरिएको स्थानमा फेला परेको खरानी रंगको जस्तो देखिने गोलो कालोवाला टिसर्ट फेला परेकोमा टिसर्ट हेरी चिनी सनाखत गरी दिइँ। टिसर्ट मेरो श्रीमान नारायण शर्माको हो। लाशको अवशेषहरू समेत मेरो श्रीमानको नै हो भन्ने समेत व्यहोराको शान्ती शर्मा फुँयालको सनाखत कागज।

मिति २०६३।३।२६ गते मेरो श्रीमान दुर्गा फुँयाल शर्मा काठमाण्डौ जिल्ला गोकर्ण जाने भनी जानु भएकोमा घर फर्की आउनु भएन। श्रीमान जिउँदो वा मृतक के हुनुहुन्थ्यो भन्ने सम्बन्धमा केही पत्ता पाइएन। मिति २०६४।९।२४ गते महानगरीय प्रहरी वृत कालीमाटी र महाराजगंजका प्रहरी कर्मचारीहरूले अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकल भन्ने व्यक्तिलाई ल्याई मलाई समेत लिई गई काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं.४ र ५ को बीच जंगलमा मेरो श्रीमानलाई हत्या गरी गाडेको हुँ भनेपछि उक्त स्थानमा प्रहरी समेत गई प्रतिवादीले देखाएको स्थानमा उत्खनन् गरी हेर्दा मेरो श्रीमानले लगाएको टिसर्ट र कंकाल हड्डी समेत फेला पारेको हुँदा विपक्षहरू अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर लामा, दिलिप लामा, रिजन भन्ने तेन्जिङ्ग उर्फ गंगा सिंह लामा, ज्ञानु लामा समेत भई मेरो श्रीमानको हत्या गरेको हुँदा प्रतिवादीहरू उपर कानून बमोजिम हदैसम्मको कारवाही र सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको शान्ती शर्मा फुँयालको जाहेरी दरखास्त।

मृतक दुर्गा फुँयाल शर्मा (नारायण शर्मा) को शव परीक्षण गर्दा मृत्युको कारण नखुलेको भन्ने समेत व्यहोराको फरेन्सिक मेडिसिन विभागको शव परीक्षण प्रतिवेदन।

२०५६ सालदेखि नारायण शर्मा भनी बोलाउने दुर्गा शर्मा फुँयाललाई गगनसिंह लामामार्फत चिनजान भएको हो। निजसँग चिनजान भएपछि मलगायत अन्य साथीहरू भई डाँका तथा लुटपाट गर्ने कार्य गर्दै आइरहेका थियौं। यसै क्रममा मिति २०६१ सालमा म लगायत दुर्गा फुँयाल, दिलिप लामा, रिजन भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग भएर काठमाण्डौ जिल्लाको अत्तरखेल भन्ने स्थानमा रहेको तामाङ्ग जातीको घरमा डाँका गरेका थियौं। उक्त स्थानबाट रु. ५,००,०००।- डाँका गर्न सफल भएका थियौं। त्यसबाट हामीहरूलाई जनही रु. १,२५,०००।-परेको थियो, त्यसमध्ये मृतक दुर्गा फुँयाल शर्माले पाउनु पर्ने रु. २५ हजार गगनसिंह तामाङ्गले दिने गरी बाँकी रहेको थियो त्यो पैसा गगनसिंह तामाङ्गले दिएको थिएन। त्यसपछि निजसँग भेटघाट भएको थिएन। यतिकैमा मिति २०६३।३।२६ गते म लगायत ज्ञानु लामा, दिलिप लामा, गगनसिंह तामाङ्ग समेत भई एक आपसमा सल्लाह गरी ४ जना सुन्दरीजल घुम्न गएका थियौं। सुन्दरीजल गई खाइपिई गरी अन्दाजी १३.०० बजेको समयमा हामीहरू त्यहीँबाट फर्कने क्रममा ज्ञानु लामा र म माइक्रो बसमा चढेर आयौं। दिलिप लामा र गगनसिंह तामाङ्ग वा २३ प ४५७४ नं.को मोटरसाइकल चढेर आउँदै गर्दा गोकर्णमा दुर्गा शर्मा फुँयाललाई देखेछन् र गगनसिंह तामाङ्गले मलाई फोन गरी दुर्गा शर्मा फुँयाललाई भेटी मोटरसाइकलमा राखी लिई आउँदै छौं, बाटोमा झरी वस्नु भनी फोनबाट जानकारी गराएपछि हामीहरू माइक्रोबाट झरी निजहरूलाई कुरी बस्यौं। निजहरू दुर्गा शर्मा फुँयाललाई लिएर आएपछि ४ जना भई तिमीसँग केही काम छ, हामीसँग माथि जंगलमा जाऔं भनेर मृतकलाई गगनसिंह तामाङ्ग र दिलिप लामा भएर बीचमा राखी मोटरसाइकलमा लिएर गए। म र ज्ञानु लामा हिँडदै गयौं। यसरी निजलाई काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं.४ र ५ मा पर्ने जंगलको सिमानामा पुऱ्याएपछि एक आपसमा गफगाफ हुँदा दुर्गा फुँयालले गगनसँग लिनु पर्ने रकम रु. २५ हजार माग्न थाले। माग्ने क्रममा गगनसिंहले तँलाई के को पैसा भनेपछि उनीहरूको बीचमा पैसाको विषयलाई लिएर वादविवाद हुन गई हात हालाहालको अवस्था हुन पुग्यो। यसै क्रममा गगनसिंह तामाङ्गले अचेल यो मान्छे हाम्रो सुराकीको काम गर्न थालेको छ, यसले हाम्रो पनि सुराकी गर्छ, यसलाई बाँकी राख्यो भने हामीहरूलाई समेत अफ्ठ्यारोमा पार्छ भन्ने कुरा गरी यसलाई मार्नु पर्छ भनी म लगायतलाई भनेपछि हामीहरू समेतको सहमति जनाएपछि गगनसिंह तामाङ्गले मृतकलाई नाकमा बक्सिङ्गले एक मुक्का हिकाएपछि

निज भूँमा ढल्यो। गगनसिंहले मोटरसाइकलमा डोरी छ लिएर आउनु भनेपछि ज्ञानु लामाले प्लाष्टिकको तन्किने डोरी लिएर दिलिप लामालाई दिए। दिलिप लामा र गगनसिंह तामाङ्ग भएर डोरीले मृतकलाई घाँटीमा बेसरी कसे। म र ज्ञानु लामा भएर निजको खुट्टा थिच्यौं। लगभग आधा घण्टा थिचीसकेपछि उ मरेको जस्तो लागी त्यँही छेउमा रहेको खोल्सामा निजलाई घिसारेर लगी माथिबाट ढुंगा माटोहरू थुपारी लाशलाई छोपेर त्यहाँबाट हिँडेका हौं। दुर्गा शर्मा फुँयाललाई म समेतले कुटपीट गरी मारी हत्या गरेको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विनोद उर्फ भन्ने टोकलबहादुर तामाङ्गले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान।

पक्राउमा परी आएका रिजन भनी बोलाउने गगनसिंह तामाङ्ग लाई देखे चिनें। मिति २०६३।३।२६ गते म लगायत रिजन भनी बोलाउने गगनसिंह तामाङ्ग समेत भई दुर्गा शर्मा फुँयाललाई कुटपीट गरी कर्तव्य गरी मारेका हौं भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले रिजन भन्ने गगन सिंह तामाङ्गलाई गरेको सनाखत कागज।

२०५७ साल शुरूमा विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग, तारा तामाङ्ग, रत्न तामाङ्ग, नारायण शर्मा भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयाल र मसमेत भई काठमाण्डौ जिल्ला वौद्धमा डाँका गरेकोमा टोकलबहादुर तामाङ्गबाहेक अन्य हामी ४ जना पक्राउमा परेकोमा नारायण शर्मा तारेखमा छुटेका थिए भने टोकलबहादुर तामाङ्ग फरार थिए। पछि दुर्गा शर्मा फुँयाल छुटी आएपछि निजकै सुराकीबाट फरार रहेका टोकलबहादुर तामाङ्ग पक्राउमा परी मसँगै कारागारमा जेलमा परेकोमा २०६१ सालमा सँगै निस्किएका हौं भने त्यसभन्दा पछाडि पनि हामीहरू तथा जेलमानै चिनजान भएका ज्ञानु लामा र दिलिप लामा विभिन्न समयमा विभिन्न स्थानमा डाँका चोरी गर्ने कार्यमा एक आपसमा सल्लाह र सहमतिमा डाँका चोरी लुटपाट गर्दै आएका थियौं। निजहरूमध्ये मेरो नजिकको साथी नारायण शर्मा भन्ने दुर्गाबहादुर फुँयाल हुन्। मिति २०६३।३।२६ गते विहान खाना खाई म र नारायण शर्मा जोरपाटीमा भेट गरी डाँका चोरी गर्ने उपयुक्त घरहरूको खोजी गर्ने भनी सल्लाह गरी अन्दाजी १२.०० बजेको समयमा जोरपाटीमा नारायण र म भेट भई जोरपाटीबाट गोकर्ण हिँडदै बसपार्क पुग्दा सँगै काम गर्ने साथी टोकलबहादुर तामाङ्ग, दिलिप लामा, ज्ञानु लामासँग भेट भयो। हामी पाँच जना साथीहरू जम्मा भयौं र कुराकानी हुँदा दिलिप लामाले माथि

जंगलतिर वसी केही समय कुरा गरौं भने म समेतले सहमति गरी हामी पाँच जना जंगल भएतर्फ आयौं। जंगल नजिक आई पुगेपछि विनोद उर्फ टोकल तामाङ्ग र दिलिप लामाले नारायण भन्ने दुर्गा फुँयाल शर्मासँग तैले सुराकी गरेको भनी वादविवाद झगडा गर्न थाले। एक आपसमा भनाभन गर्न थाले, मैले सुराकी गर्न हुँदैनथ्यो जे हुनु भई सक्यो, नारायणले यस्तो कार्य गर्न हुँदैनथ्यो, एकपटक भैहाल्यो भन्दा समेत दिलिप लामा, ज्ञानु लामा, टोकलबहादुर तामाङ्ग समेतले तँ पनि उतैतिर मिसिन गइस, तँसँग पनि हाम्रो नराम्रो हुन्छ भनी म समेतलाई धम्काए पछि मैले पनि निजहरूको कुरामा सहमति जनाएँ। त्यसपछि नारायण शर्मालाई दिलिप लामा समेत भई एक दुई थपड लगाए र यसलाई छाड्नु हुन्न मारु पछि, यसलाई छाड्यो भने पछिका दिनहरूमा समेत हामीहरूलाई अण्ठेरो पार्छ भन्दै यहाँ बाटोमा बसेर कुरा नगर माथि जंगलमा गई काम कुरा गर्ने भनी मसमेतले बाटोमा राम्रो हुन्न जंगलमानै जानु पछि भने त्यसपछि दिलिप लामा, टोकलबहादुर तामाङ्ग, ज्ञानु लामाले नारायण शर्मा भन्ने दुर्गा फुँयाल शर्मालाई तान्दै जंगलतर्फ लागे। मैले म आउदै गर्छु बाटोमा पनि मानिस चाहिन्छ भनेर म बाटोमानै बसें। जंगलतर्फ लागेको केही समयमा चिच्याएको कराएको रोएको आवाज सुनी म पनि निजहरू चिच्याएको रोएको तर्फ जंगलमा लागें। खोल्सामा नारायण शर्मा भन्ने दुर्गा फुँयाल शर्मालाई दिलिप लामाले घाँटी र छातीमा, टोकलबहादुर तामाङ्ग, ज्ञानु लामाले पेटमा र खुट्टामा थिची रहेका रहेछन्, पुनः मैले घाँटीमा जोडसँग थिचें। नारायण बोल्न सकेको थिएन, एकै छिनमा चलन चटपटाउन छोडेपछि सायद निज मरिसकेका थियो। निज चलन चटपटाउन छोडेपछि उ मरेको जस्तो लागी म सो स्थानबाट हिँडे। निज गगनसिंह तामाङ्ग समेत भई त्यही छेउमा रहेको खोल्सामा निजलाई घिसारेर लगी माथिबाट ढुंगा माटोहरू थुपारी लाशलाई छोपेर त्यहाँबाट हिँडेका हुन्। दुर्गा शर्मा फुँयाललाई म समेतको उपस्थितमा काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं.४ र ५ को बीचमा पर्ने खोल्सामा लगी कुटपीट समेत गरी घाँटी तथा शरीर थिची कर्तव्य गरी मारी सोही खोल्सामा नै पुरेको हो भन्ने समेत व्यहोराको रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान।

वारदात पश्चात भागी फरार रहेका प्रतिवादी दिलिप लामा र ज्ञानु तामाङ्गको खोजतलाश गर्दा फेला नपरेको भन्ने समेत व्यहोराको प्रहरी प्रतिवेदन।

प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गको बयान कागज, घटनास्थल तथा लाश प्रकृति मुचुल्का, शान्ती शर्मा फुँयालको सनाखत कागज, जाहेरी दरखास्त, मृतक दुर्गा फुँयालको नामको शव परीक्षण प्रतिवेदन, प्रतिवादी टोकलबहादुरले गगनसिंह तामाङ्गलाई गरेको सनाखत कागज तथा प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गले गरेको बयान कागज समेतका कागज प्रमाणबाट मिति २०६३।३।२६ गतेका दिन प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग, अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग, दिलिप लामा, ज्ञानु तामाङ्ग समेतको संलग्नतामा जाहेरवालाको श्रीमान दुर्गा शर्मा फुँयाललाई काठमाण्डौ जिल्ला गोकर्णमा फेला पारी काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स. ४ र ५ मा पर्ने जंगलको सिमानामा लगी कर्तव्य गरी मारेको वारदात स्थापित हुन आएकाले प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगन सिंह तामाङ्ग, अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग, दिलिप लामा, ज्ञानु तामाङ्गले रीसइविको कारणबाट दुर्गा शर्मा फुँयाललाई कुटपीट गरी कर्तव्य गरी मारी खाल्टोमा पुरी छाडेको कुरा पुष्टि भएकोले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसूरमा प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग र अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग उपर सोही ऐन महलको १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अभियोगपत्र।

अभियोग सम्बन्धमा मलाई केही पनि थाहा छैन। मैले जाहेरवालाको लोग्ने नारायण शर्मालाई देखेको चिनेको छैन। को कस्ले मारे कहाँ लगी कसरी मारे मलाई थाहा छैन। मलाई प्रहरीले कुटपीट गरी सहिछाप गराएका हुन। कुटपीटको पीडाले मलाई छातीमा पीडा भएको छ। सोको उपचार व्यवस्था हुन अनुरोध गर्दछु। अनुसन्धानमा गरेको बयान मैले गरेको होइन। ल्याप्चे सही लगाउन लगाएका हुन्। लिखित सहिछाप मेरो होइन। के व्यहोरा लेखे मलाई थाहा छैन। जाहेरी दरखास्त समेतका कागजमा लेखिएको व्यहोरा मलाई थाहा छैन। मैले अभियोग दावी अनुसार कसूर नगरेकोले सजाय हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले शुरू अदालतमा गरेको बयान।

तत्कालप्राप्त प्रमाणबाट प्रतिवादी निर्दोष छन भन्न सकिने अवस्था नदेखिँदा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने नै हुँदा हाल मुलुकी ऐन अ.व.११८ (२) नं. बमोजिम थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्न अ.व.१२१ नं बमोजिम प्रतिवादी टोकलबहादुर टोकलबहादुर तामाङ्ग विरुद्ध नेपाल सरकार ०७०-CR-०५५४, गगनसिंह तामाङ्ग विरुद्ध नेपाल सरकार ०६९-CR-०४२४, नेपाल सरकार विरुद्ध टोकलबहादुर तामाङ्गसमेत ०७०-CR-०४६७ पेज नं. ७

तामाङ्गलाई कारागारमा थुनामा पठाई दिनु। प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई उपस्थित गराउन सम्बन्धित कारागारलाई लेखि पठाउनु भन्ने समेत व्यहोराको शुरू अदालतको आदेश।

२०५६ सालदेखि नारायण शर्मालाई चिन्दै आएको हुँ। २०५७ सालमा चोरी गरेर एक मुद्दामा अनुसन्धानमा परेपछि चिनजान भएको हो। पछि नारायण शर्मा तारेखमा छुटे। टोकलबहादुर फरार भएकामा नारायण शर्माको सुराकीमा पक्राउ परे। पछि नारायणको सुराकीबाट पक्राउ गरेपछि नारायणलाई ठीक पार्नु पर्दछ भनेका थिए। २०६१ सालमा मुद्दा फैसला भए पछि सफाइ पाएँ। त्यसपछि २०६३ सालमा गोकर्णतर्फ घुम्न नारायण शर्मा र म जाँदा टोकलबहादुर, दिलिप, ज्ञानु बाटोमा भेटी केही काम छ भनेकाले जंगलतिर लगी नारायण शर्मासँग केही काम छ जंगलतिर जाउँ भनी लगी पुरानो रीसइविको कुरा गरी मलाई धम्की दिई चुप लाग्न लगाई बाटोबाटै फर्काएर नारायणलाई लगेको हो। त्यसपछि के गरे थाहा भएन, एकहप्तापछि निजहरूलाई भेटी सोध्दा चुप लाग्न नत्र तेरो पनि त्यही हालत होला भनेको हुँदा नारायण शर्माको हत्यामा मेरो संलग्नता छैन। मैले देखेको होइन। निजहरू माथि मलाई शंका लाग्दछ, के कसरी मारे मलाई थाहा भएन। अनुसन्धानमा मैले गरेको बयान शुरूको ठीक छ, पछिको ब्यहोरा थप गरेको हो। सहिछाप मलाई जबर्जस्ती गराएको हो। जाहेरी झुट्टा हो। टोकलले किन त्यस्तो बयान गरे मलाई थाहा छैन। अभियोग दाबीको कसूर नगरेकाले सजाय हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गले शुरू अदालतमा गरेको बयान।

तत्कालप्राप्त प्रमाणबाट प्रतिवादी निर्दोष छन् भन्न सकिने अवस्था नदेखिदा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुनेनै हुँदा हाल मुलुकी ऐन अ.व. ११८ (२) नं. बमोजिम थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्न अ.ब. १२१ नं बमोजिम प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई स्थानीय कारागारमा थुनामा पठाई दिनु भन्ने समेत व्यहोराको शुरू अदालतको आदेश।

गगनसिंह तामाङ्ग र म एउटै गाउँ घरका मानिस हुँ। निजको चालचलन राम्रो छ, शान्त स्वभावका मानिस हुन्। निजलाई झुट्टा पोल गरी फसाउन खोजिएको हो। निजले

अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गको साक्षी सागर लामाले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

मृतकलाई मारी खाल्टोमा पुरी छाडेको केही पनि होइन। मृतक र प्रतिवादीबीच चिनजान रीसझवि केही थिएन। निजको चालचलन राम्रो छ। शान्त स्वभावका मानिस हुन्। निजलाई झुट्टा पोल गरी फसाउन मात्र खोजिएको हो। निजले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गका साक्षी वर्ष तामाङ्गले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले अदालतमा आई बयान गर्दा कसूरमा इन्कार रहेपनि अनुसन्धानमा बयान गर्दा मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेर घटनास्थलमा गाडेको भनी स्वीकारेका छन। निजको भनाई अनुसार घटनास्थल उत्खनन गर्दा टिसर्ट र हड्डी भेटिएको भनी घटनास्थल मुचुल्का भएको र जाहेरवालाले सनाखत गरेबाट मृतकलाई प्रतिवादी टोकलबहादुरले मारेको देखने व्यक्ति नभएपनि परिस्थितिजन्य आधार प्रमाणबाट प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु हुन आएको देखिएकाले प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई अभियोग दावी अनुसार मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्छ। प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गको हकमा निजले पनि मृतकलाई मार्नलाई घटनास्थलतर्फ सँगै गएको, मार्नलाई सो ठाउँमा लगेको भन्ने सहअभियुक्तको भनाई भई घटनास्थलतर्फ गएकोमा प्रहरीमा स्वीकार गरी बयान गरेको, आफूहरूको सुराकी गर्नेलाई सिध्याउनु पर्छ भनी षडयन्त्र गरी मृतकलाई मार्ने षडयन्त्रमा पसेको र मार्न लगाएको भन्ने टोकलको बयानबाट देखिँदा प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुने नभई ज्यान संबन्धी महलको १६ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको शुरू काठमाण्डौ जिल्ला अदालतको मिति २०६८।५।१३ गतेको फैसला।

प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयानमा गगनसिंह तामाङ्ग र दिलिप लामाले मृतक दुर्गा फुँयाललाई घटनास्थलमा मोटर साइकलमा

लिएर गए। म र ज्ञानु लामा हिंडेर घटनास्लमा गएका थियौं। हामी सबै मिली मोटरसाइकलको डोरीले मृतकको घाँटीमा कसी कर्तव्य गरी मारेका हौं। टोकलबहादुर तामाङ्गले सनाखत कागज गर्दा गगनसिंह तामाङ्ग र म समेत भई मिति २०६३।३।२६ गतेका दिन दुर्गा फुँयाल शर्मालाई काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं. ४ र ५ को बीचको खोल्सामा लगी कर्तव्य गरी मारेका हौं भन्ने सनाखत कागज गरेका छन्। टोकलबहादुर तामाङ्गले डाँका मुद्दामा गरेको बयानमा म पुनरावेदकको घटनामा संलग्नता रहेको भनी कहिँकतै उल्लेख गरेका छैनन्। प्रहरी समक्ष गरेको बयान र सनाखत कागज गर्दा मात्र मेरो नाम उल्लेख गरेका छन्। मैले शुरू अदालत समक्ष गरेको बयानमा मेरो भएको वास्तविक तथ्य उल्लेख गरेको छु। मृतक नारायण शर्माको हत्यामा मेरो कुनै किसिमको संलग्नता छैन। तसर्थ मलाई अभियोग दावीबाट सफाई दिलाई पाऊँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गको पुनरावेदनपत्र।

दावी बमोजिमको कसूर ठहर भएको, प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गको मौकाको साविती बयानलाई प्रमाणमा ग्रहण गरी कसूर ठहर भएको तर बयानलाई प्रतिवादी गगनसिंहको हकमा प्रमाणमा ग्रहण नगरी समान स्तरका प्रत्यर्थी प्रतिवादीलाई षडयन्त्रकारीसम्म कायम गरेको पाइन्छ। जुन प्रमाण मूल्यांकनको रोहबाट त्रुटिपूर्ण छ। प्रतिवादी गगनसिंहले मौकाको साविती बयान एवं अदालत समक्षको बयान सहप्रतिवादी टोकल बहादुरको मौकाको पोलयुक्त बयान, किटानी जाहेरी समेतका प्रमाणहरूबाट प्रतिवादी गगनसिंहले मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेको पुष्टि भइरहेको अवस्थामा दावी बमोजिमकै कसूर ठहर गरी सजाय गरिनु पर्नेमा कसूर परिवर्तन गरी भएको फैसला सो हदसम्म त्रुटिपूर्ण देखिँदा फैसला बदर गरी अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनपत्र।

बरामदी मुचुल्काका एकजना व्यक्ति पनि अदालतमा उपस्थित हुन नसकेकोले बरामदी बस्तु अन्यथा रहेको स्थापित छ। जाहेरवालाको पतिको कतै अत्तो पत्तो समेत केही छैन। प्रस्तुत मुद्दा बनावटी रहेको तथ्य कुनै पनि साक्षी अदालतमा नदेखिनु समेतले पुष्टि हुन्छ। मृतक भनिएका व्यक्ति मरेको स्थापित हुने तथ्य नै छैन। अतः म निर्दोष रहेको तथ्य हुँदाहुँदै पनि मलाई कसूरदार ठहर गरेको फैसला कानून तथा नजीर समेतको

विपरीत हुँदा शुरूको फैसला बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गको पुनरावेदनपत्र।

शुरू अदालतले दोषी ठहर्‍याएका पुनरावेदक दुवै जना प्रतिवादीहरूको अनुसन्धानका अवस्थामा भएको बयान कागजको सावित्री व्यहोरा फरक फरक भएतर्फ ध्यानै नदिई शुरूले गरेको फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा अ.बं.२०२ नं. को प्रयोजनको लागि एक पक्षको पुनरावेदनको नक्कल अर्को पक्षलाई उपलब्ध गराई नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश।

काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स.वडा नं. ४ र ५ को सिमानामा पर्ने पुतलीडाँडा र थानडाँडाको खोल्साको दक्षिणतर्फ कुनामा हुंगाका टुक्राहरूले छोपी राखेको मानिस गाडेको जस्तो खाडल रहेको स्थानमा अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले देखाए अनुसारको ठाउँ उत्खनन गरी हेर्दा गोलोवाला हाफ टिसर्ट फेला परेको, रवरको डोरी जस्तो वस्तु भेटिएको, मानव शरीरका हड्डीहरू रहेको, हड्डीहरू खुट्टाको जस्तो देखिने ३० से.मी.को लामो हड्डी १, करङ्गको जस्तो देखिने थान १३, हातको जस्तो देखिने २३ से.मी.को हड्डी २, बीस से.मी. गोलाई भएको १३ वटा दात सहितको तल्लो वंगराको जस्तो हड्डी १, मेरूदण्ड जस्तो देखिने हड्डी ११, हातको पाताको जस्तो २२ से.मी. लामो हड्डी २, ४५ से.मी. गोलाई भएको टाउकोको जस्तो देखिने हड्डीमा १२ वटा दात समेत भएको हड्डी १ फेला परेको हुँदा हड्डीहरू प्रहरीले उठाई लगेको हो भनी घटनास्थल लाश जाँच प्रकृति मुचुल्कामा उल्लेख भएको छ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले अदालतमा बयान गर्दा जाहेरवालाको पति नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयालको मृत्यु भएको छैन, जीवित नै छन् भनी जिकिर लिन नसकेका, मिसिल प्रमाणहरूबाट दुर्गा शर्मा फुँयालको जीवित अस्तित्व रहे भएको पनि नदेखिएको साथै जाहेरी दरखास्त, पुनरावेदक प्रतिवादीहरूको अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष भएको बयान, घटनास्थल तथा लाश प्रकृति मुचुल्का, चिकित्सा विधिशास्त्री विशेषज्ञ डा. श्री हरिहर वस्तीको राय समेतका प्रमाणहरूबाट जाहेरवालाको पति नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयालको कर्तव्यबाट मृत्यु भएको पुष्टि भएको। पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले अदालतमा बयान गर्दा कसूरमा इन्कार भई बयान गरे तापनि अधिकारप्राप्त

अधिकारी समक्षको बयानमा कसूरमा सावित भई पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले परस्पर पोलापोल गरी बयान गरेका, यसरी परस्पर पोलापोल गरी पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले गरेको सावित्री बयान अन्यथा हो भन्न नमिल्ने हुँदा पुनरावेदक प्रतिवादी रिजन तेञ्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई ज्यान सम्बन्धी १ र १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय गर्नु पर्नेमा ऐ. को १६ नं. ले १० (दश) वर्ष कैद गरेको र पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई ऐ. को १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय मात्र गर्नु पर्नेमा सर्वस्व समेत गर्ने गरी शुरूबाट भएको फैसला सो हदसम्म नमिलेकाले केही उल्टि हुने देखिन आयो। तसर्थ प्रतिवादी रिजन तेञ्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई समेत ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय गर्नु पर्नेमा ऐ. को १६ नं. ले सजाय गरेको र पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई सर्वस्व गरेको हदसम्म शुरू काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।५।१३ गते भएको फैसला सो हदसम्म केही उल्टि भई पुनरावेदक प्रतिवादी रिजन तेञ्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग र अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला।

दुवै प्रतिवादीहरूलाई ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सजाय मागदाबी लिइएकोमा पुनरावेदन अदालतले दुवै प्रतिवादीहरूलाई ज्यान सम्बन्धीकव १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैद मात्र गरेको तर सम्बन्धित ऐनको व्यवस्था अनुसार कसको चोटले ज्यान मरेको हो? मुख्य ज्यानमारा देखिन्छ, देखिंदैन सो तर्फ फैसलामा विवेचना नगरी जन्म कैद मात्र गरी सर्वस्व तर्फ मौन रहेको फैसलामा ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. को त्रुटि हुँदा बदर भागी छ। प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्गले मृतकलाई नाकमा बक्सिङ्गले एक मुक्का हानेका, ज्ञानु लामाले दिलिप लामालाई मोटरसाइकलको डोरी दिएपछि दिलिप लामा, गगनसिंह तामाङ्ग भएर डोरीले मृतकको घाँटीमा बेस्सरी कसेका, टोकलबहादुर तामाङ्ग र ज्ञानु लामा भएर मृतकको पेट, खुट्टा थिचेको र आधा घण्टासम्म थिची सकेपछि मरे जस्तो लागेर मृतकलाई खोलामा घिसारेर लागि माथिबाट ढुङ्गा माटो थुपारी लाशलाई छोपेर हिडेको भनी अनुसन्धान अधिकारी समक्ष परस्पर पोलापोल गरी कसूरमा सावित्री रही कर्तव्य गरी मारेको भनी लेखाएबाट अपराध गरेको पुष्टि भैरहेको

अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबी बमोजिम सर्वस्व सहित जन्मकैद नगरी केवल जन्मकैदको सजाय मात्र गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदर गरी प्रतिवादीहरूलाई शुरु अभियोग दाबी बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनपत्र।

अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष भएको बयानको व्यहोरा प्रहरीले आफूहरूले नै तयार गरी मलाई पढ्न सुन्न नदिई सोही कागजमा मलाई यातना दिई जबरजस्ती सहीछाप गर्न लगाएका हुन, अदालतमा मैले आफ्नो सत्य साचो व्यहोरा खुलाई बयान गरेको छु सो बयानलाई फैसलामा प्रमाणको रूपमा नलिई प्रहरीमा यातना दिई गरिएको बयानलाई प्रमाणमा लिइएको छ जुन मिल्ने होइन। त्यसैगरी जाहेरवालाले आफ्नो जाहेरी व्यहोरालाई अदालतमा उपस्थित भई पुष्टि गर्न नसकेको, प्रहरीको मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरू अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्न नसकेका, बरामद टिसर्ट तथा कथित हाडखोरहरू मृतककै हो भनी पुष्टि हुने गरी वैज्ञानिक परीक्षण समेत नभएको अवस्थामा शुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई केही उल्टी गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले उक्त फैसला बदर गरी अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदनपत्र।

प्रहरीले आफूलाई डाँका मुद्दामा थुनामा रहेको अवस्थामा निजहरूले तयार पारेको कागजमा कुटपिट यातना दिई सहीछाप गराएका, जाहेरवालाले गरेको सनाखत कागजलाई थुनामा रहेका टोकलबहादुरले गरेको बयानमा घटनास्थलबाट गोलाकार टिसर्ट फेला परेको भनी लिए तापनि उक्त वारदात देखे चस्मदत व्यक्ति कोही पनि रहेको छैन, मृतकको पोष्टमार्टम रिपोर्टमा Undermine अर्थात् खुलाउन नसकिने भनी उल्लेख गरिएको अवस्था छ। घटनास्थल लाश प्रकृति दुर्गा शर्मा फुँयालको हो, होइन एकिन भएको अवस्था छैन भने डाक्टरको रायमा दुर्गाप्रसाद फुँयालको लास रहेको र मृत्युको कारण यो यस्तो तरिकाबाट भएको हो भन्ने नभई प्राप्त कंकाल मानवको हो भन्ने मात्र भएको र Cause of Death को बारेमा केही उल्लेख नगरेको अवस्थामा उक्त विवादीत रायलाई फैसलाको मुख्य आधार मानी शुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १६ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद गर्ने गरी भएको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट

उल्टी गरी ऐ. को १३ (३) नं. बमोजिम जन्म कैद हुने ठहरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले उल्टी गरी सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक प्रतिवादी गगन सिंह तामाङ्गको तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदन।

यसमा प्रतिवादी गगन भन्ने व्यक्ति मृतकलाई मार्नमा सरिक भएको नभै वाटोमा कुरेको भन्ने देखिँदा र मृतकलाई मार्ने भनिएका केहि व्यक्तिहरुको वतन र नाम समेत खुल्न नआएको परिप्रेक्ष्यमा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।६।२ मा भएको फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा अ.बं. २०२ नं. प्रयोजनार्थ दुवै पक्षको पुनरावेदन एक अर्कालाई सुनाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७२।७।१६ को आदेश।

नियम बमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उप न्यायाधिवक्ता श्री राम घिमिरेले मृतक र प्रतिवादीहरुबीच डाँका गरी ल्याएको पैसाको विषयलाई लिएर पूर्व रिस ईवी रहेको प्रष्ट देखिएको, अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्षको बयानमा प्रतिवादीहरुले एक आपसमा पोलपोल गरी कसूरमा साविती रहेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा कसको चोट प्रहारबाट मृतकको मृत्यु भएको हो, मुख्य ज्यानमारा देखिन्छ देखिँदै न सो तर्फ फैसलामा कुनै विवेचना नै नगरी केबल प्रतिवादीहरुलाई ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैद मात्र गरेकोले उक्त फैसलामा ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. को गम्भीर त्रुटि गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदर गरी प्रतिवादीहरुलाई अभियोग माग दाबी बमोजिम सर्वस्व सहित जन्म कैदको सजाय गरी पाउँ भनी बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

त्यसैगरी पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री काशीनाथ पोखरेल र नित्य नारायण प्रजापतीले पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह डाँका मुद्दामा थुनामा रहेको अवस्थामा प्रहरीहरुले प्रस्तुत घटनाको वनावटी कागज तयार गरी कुटपिट याताना दिई सहीछाप गराएका हुन, वारदात देखने चस्मदीत व्यक्ति कोही पनि नरहेका, मृतकको पोष्टमार्टम रिपोर्टमा मृत्युको कारण खुलाउन नसकिने भनी उल्लेख गरिएको अवस्था छ। घटनास्थल लाश प्रकृति दुर्गा शर्मा फुँयालको हो, होईन

एकिन भएको अवस्था छैन भने डाक्टरको रायमा दुर्गा शर्मा फुँयालको लास रहेको र मृत्युको कारण यो यस्तो तरिकाबाट भएको हो भन्ने नभई प्राप्त कंकाल मानवको हो भन्नेमात्र जनाएको अवस्थामा काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १६ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद गर्ने गरी भएको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट उल्टी गरी ऐ. को १३ (३) नं. बमोजिम जन्म कैद हुने ठहरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले उक्त फैसला उल्टी गरी पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गलाई सफाई दिलाई पाउँ भनी बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

त्यसैगरी पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री रामप्रसाद ढुङ्गेलले टोकलबहादुर तामाङ्गको अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष भएको बयानको व्यहोरा निज टोकलबहादुर तामाङ्गको स्वइच्छाको नभई प्रहरीबाट तयार गरीएको र निजलाई पढ्न सुन्न नदिई कुटपिट यातना दिई जबरजस्ती सहीछाप गर्न लगाएका हुन, यसरी यातना दिई गरिएको बयानलाई प्रमाणमा लिई कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भीर अपराधको कसूर प्रमाणित गर्ने गरी फैसलाको आधार बनाईएको छ जुन कदापि मिल्ने होईन। त्यसैगरी जाहेरवालाले आफ्नो जाहेरी व्यहोरालाई अदालतमा उपस्थित भई पुष्टि गर्न नसक्नुका साथै प्रहरीको मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरु अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्न समेत नसकेको र बरामद टिसर्ट तथा कथित हाडखोरहरु मृतककै हो भनी पुष्टि हुने गरी वैज्ञानिक परीक्षण समेत नभएको अवस्थामा शुरू काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई केही उल्टी गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले उक्त फैसला बदर गरी पुनरावेदक प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गलाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिलाई पाउँ भनी बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

दुवै तर्फबाट उपस्थित विद्वान कानून व्यवसायीहरुले प्रस्तुत गर्नु भएको उपरोक्त बहस जिकिर मनन गरी पुनरावेदनपत्र सहितको मिसिल सम्लग्न कागजात अध्ययन गरी हेर्दा मुलतः देहायका प्रश्नहरुमा केन्द्रीत रही निर्णय दिनु पर्ने देखिन आएको छः

(क) नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयालको हत्या भएको हो होईन?

(ख) मृतक दुर्गा फुँयालको हत्यामा पुनरावेदन प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्ग र टोकल बहादुर तामाङ्गको संलग्नता छु छैन?

(ग) पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।६।२ मा भएको फैसला मिलेको छु छैन र पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र पुनरावेदक प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्ग र टोकलबहादुर तामाङ्गको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होईन?

यसमा, मिति २०६३।३।२६ गते मेरो श्रीमान दुर्गा शर्मा फुयाललाई विपक्षहरू अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर लामा, दिलिप लामा, रिजन भन्ने तेन्जिङ्ग उर्फ गंगन सिंह लामा, ज्ञानु लामा समेत भई मेरो श्रीमानको हत्या गरेको हुँदा प्रतिवादीहरू उपर कानून बमोजिम हदैसम्मको कारवाही र सजाय गरी पाऊँ भनी जाहेरी परी अनुसन्धान प्रारम्भ भएकोमा प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गको बयान कागज, घटनास्थल तथा लाश प्रकृति मुचुल्का, शान्ती शर्मा फुँयालको सनाखत कागज, जाहेरी दरखास्त, मृतक दुर्गा फुँयालको नामको शव परीक्षण प्रतिवेदन, प्रतिवादी टोकलबहादुरले गगनसिंह तामाङ्गलाई गरेको सनाखत कागज तथा प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गले गरेको बयान कागज समेतका कागज प्रमाणबाट मिति २०६३।३।२६ गतेका दिन प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग, अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग, दिलिप लामा, ज्ञानु तामाङ्ग समेतको संलग्नतामा जाहेरवालाको श्रीमान दुर्गा शर्मा फुँयाललाई काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स. ४ र ५ मा पर्ने जंगलको सिमानामा कर्तव्य गरी मारेको वारदात स्थापित हुन आएकोले प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगन सिंह तामाङ्ग, अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग, दिलिप लामा, ज्ञानु तामाङ्गलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसूरमा प्रतिवादी रिजन तेन्जिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग र अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्ग उपर सोही ऐन महलको १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरी पाऊँ, साथै वारदातमा संलग्न रही फरार रहेका दिलिप लामा र ज्ञानु तामाङ्गको एकीन नाम, थर वतन समेत नखुलेको हुँदा खुली आएका वा पक्राउ भएका वखत कानून बमोजिम हुने भन्ने अभियोग माग दावी रहेको प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई अभियोग दावी अनुसार मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्म कैद र अर्का प्रतिवादी रिजन

तेजिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १६ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद हुने ठहरी शुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलाउपर दुवै तर्फबाट पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदक प्रतिवादी रिजन तेजिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय गर्नु पर्नेमा ऐ. को १६ नं. ले १० (दश) वर्ष कैद गरेको र पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई ऐ. को १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय मात्र गर्नु पर्नेमा सर्वस्व समेत गर्ने गरी शुरुबाट भएको फैसला सो हदसम्म उल्टी गरी पुनरावेदक प्रतिवादी रिजन तेजिङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्ग र अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं. ले जन्मकैदको सजाय हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला उपर पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र पुनरावेदक प्रतिवादीहरु टोकलबहादुर तामाङ्ग र गगनसिंह तामाङ्गको तर्फबाट प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको रहेछ।

उपरोक्तानुसार तथ्यको उल्लेख पश्चात निर्णयार्थ निर्धारण गरिएको नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयालको हत्या भएको हो होईन भन्ने पहिलो प्रश्नतर्फ विचार गर्दा मिति २०६३।३।२६ गते नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयाल काठमाण्डौको गोकर्ण जाने भनी हिडेकोमा त्यस दिन देखि पारिवारिक सम्पर्कमा नआएकोमा डाँका मुद्दामा प्रहरीको हिरासतमा रहेका प्रस्तुत मुद्दाका पुनरावेदक प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गले बयानको क्रममा नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयाललाई मारी पुरेको ठाँउ आफूलाई थाहा जानकारी भएको भनी भने पश्चात काठमाण्डौ जिल्ला चुनिखेल गा.वि.स. वडा नं. ४ र ५ को बीच जंगलमा निजले भने बमोजिमको स्थानमा मिति २०६४।९।२४ मा उत्खनन गरिएकोमा उक्त स्थानबाट टिसर्ट र केही कंकालहरु फेला परेको र प्राप्त टिसर्ट नारायण भन्ने दुर्गा फुँयालको भएको भनी निजको पत्नी शान्ती शर्मा फुँयालले सनाखत समेत गरेको तथ्य मिसिल सम्लग्न कागज प्रमाणहरुबाट पुष्टि भएको देखिन्छ। यसका अलावा उत्खनन गरिएको स्थानमा फेला परेका कंकालको परीक्षण गर्दा उक्त कंकालहरु २५ देखि ४० वर्षको पुरुष मानवको भएको भनी उक्त कंकाल परीक्षणमा संलग्न डा. हरिहर वस्तीको राय प्रतिवेदन रहेको समेत देखिन्छ।

तसर्थ नारायण भन्ने दुर्गा फुँयाल मिति २०६३।३।२६ देखि हालसम्म सम्पर्कमा नआउनु, पुनरावेदक प्रतिवादी टोकलबहादुर तामाङ्गले दुर्गा फुँयाललाई हत्या गरी गाडेको स्थान देखाउनु र उक्त स्थानमा उत्खनन गर्दा २५ देखि ४० वर्षको पुरुषको कंकाल प्राप्त हुनु र उत्खनन गर्दा प्राप्त टिसर्ट आफ्नो पती नारायण शर्मा फुँयालको हो भनी निजको श्रीमतीले सनाखत गर्नु, पुनरावेदक प्रतिवादीहरुले आफ्नो बयानमा जाहेरवालाको पती नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयालको मृत्यु भएको छैन, जीवितै छन भनी जिकिर लिन नसक्नु तथा मिसिल संलग्न प्रमाण कागजबाट निज दुर्गा शर्मा फुँयालको जीवित अस्तित्व रहे भएको पनि देखिन नआएजस्ता परिस्थितिजन्य प्रमाण (circumstantial evidence) बाट दुर्गा शर्मा फुँयालको मृत्यु स्वभाविक रूपमा नभई कसैको कर्तव्यबाट भएको तथ्य पुष्टि हुन आयो।

अब मृतक दुर्गा फुँयालको हत्यामा प्रतिवादीहरु गगनसिंह तामाङ्ग र टोकल बहादुर तामाङ्गको संलग्नता छ छैन भन्ने दोस्रो प्रश्नतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गले अदालतमा बयान गर्दा कसूरमा पूर्ण रूपमा इन्कार रही बयान गरे तापनि अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष भएको बयानमा मृतक दुर्गा फुँयालले गगनसिंहसंग लिनु पर्ने २५ हजार रुपैयाको विषयमा बादविवाद हुँदा आफू लगायत अर्का पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्ग, दिलिप लामा र ज्ञानु लामा भई निज दुर्गा शर्मा फुँयाललाई कर्तव्य गरी मारी नजिकै रहेको खोल्सामा लगी माटो ढुङ्गाले पुरिदिएको भनी कसूरमा साविती रहेको देखिन्छ।

अर्का पुनरावेदक प्रतिवादी गगनसिंह तामाङ्गको अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष भएको बयानमा मृतक दुर्गा शर्मा फुँयाललाई दिलिप लामा समेत भई पहिला एक दुई थप्पड हानेको र पछि यसलाई हान्नु हुन्न मारु पछि भनी माथि जंगलमा गई काम कुरा गर्नु पछि बाटोमा राम्रो हुन्न जंगलमानै जानु पछि भनेपछि दिलिप लामा, टोकलबहादुर तामाङ्ग, ज्ञानु लामाले दुर्गा शर्मा फुँयाललाई तान्दै जंगलतर्फ लगेका र मैले म आउँदै गर्छु बाटोमा पनि मानिस चाहिन्छ भनी आफू बाटोमानै बसेको, केही समयमा चिच्चाएको र रोएको आवाज सुनी रोएको तर्फ जाँदा खोल्सामा मृतक दुर्गा शर्मा फुँयाललाई दिलिप लामाले घाँटी र छातीमा, टोकलबहादुर र ज्ञानु तामाङ्गले पेटमा र खुट्टामा थिचिरहेकामा पुनः आफूले पनि दुर्गा फुँयालको घाँटी थिचेको हो भनी हत्यामा आफ्नो समेत संलग्नता

रहेको भनी बयान गरी कसूरमा साविती रहेको देखिन्छ। अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा आफूमात्र कसूरमा सावित नभई दुवै पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले परस्पर पोलापोल गरी बयान गरेको पाईएबाट यसरी पोलापोल गरी भएको साविती बयानलाई अन्यथा हो भनी अनुमान गर्न सकिने अवस्था समेत नभएको हुँदा मृतक दुर्गा शर्मा फुँयालको हत्यामा यी पुरावेदक प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको पुष्टि हुन आयो।

यसरी मृतक नारायण भन्ने दुर्गा शर्मा फुँयाललाई पुनरावेदक प्रतिवादीहरू समेत भई कर्तव्य गरी मारेको पुष्टि भए तापनि यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मध्ये यसैको चोट प्रहारको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने तथ्य मिसिल सम्लग्न प्रमाण कागजबाट खुल्न आएको नदेखिएकोले निज प्रतिवादीहरूलाई के कस्तो सजाय हुने हो भन्ने विषयमा विचार गर्नु पर्ने देखिन आयो।

प्रस्तुत सन्दर्भमा मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं. को व्यवस्थाको अवलोकन गर्नु पर्ने सान्दर्भिक देखिन आयो। उक्त नं. मा लाठा ढुङ्गा र साधारण सानातिना हातहतियारले कुटी हानि रोपी घोची वा अरु ज्यान मर्ने गैह्र कुरा गरी ज्यान मरेमा एकै जनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एक जना र धेरै जनाको हूल भै मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मारेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ। त्यस्तालाई सर्वस्व सहित जन्म कैद गर्नु पर्छ। सो बाहेक अरुलाई र यसैले मारेको वा यसैका चोटले मारेको भन्ने कुरा सो हात हतियार छाड्ने कसै उपर कुनै प्रमाणबाट देखिने ठहर्न नआएमा सबैलाई जन्म कैद गर्नु पर्छ। उक्त व्यवस्थाबाट धेरै जनाको हूल भै कसैलाई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मारेको भन्ने प्रमाणबाट पुष्टि भएमा त्यस्तो मानिस मुख्य ज्यानमारा हुने र त्यस्तालाई सर्वस्व सहित जन्म कैद हुने र सो बाहेक अरुलाई र यसैले मारेको वा यसैका चोटले मारेको भन्ने देखिन नआएमा हत्यामा संलग्न सबैलाई जन्म कैदको सजाय गर्नु पर्ने गरी प्रष्ट रुपमा उल्लेख गरेको देखिन्छ। तसर्थ प्रतिवादीहरूलाई ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं. अनुसार जन्म कैदको सजाय हुने देखिन आयो।

प्रस्तुत मुद्दामा मृतक दुर्गा शर्मा फुयाललाई पुनरावेदक प्रतिवादीहरू तेजिजङ भन्ने गगन सिंह तामाङ्ग र विनोद भन्ने टोकलबहादुर तामाङ्गसमेत ४ जना भई घाटी, छाती

खुट्टा तथा पेटमा थिची कर्तव्य गरी मारी खोल्सामा पुरेको भनी अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्षको बयानमा दुवै प्रतिवादीहरूले खुलाई दिएबाट मृतक दुर्गा शर्मा फुयालको मृत्यु यसैका चोट प्रहारबाट भएको हो भनी प्रष्ट रूपमा खुल्न नआई वारदातमा संलग्न पुनरावेदक प्रतिवादिहरू समेतको संलग्नतामा मृत्यु भएको देखिन आयो। यसरी यसैको चोटले मृतकको मृत्यु भएको हो भन्ने प्रष्ट रूपमा खुल्न नआएको अवस्थामा पुनरावेदक प्रतिवादीहरूलाई सर्वस्व सहित जन्म कैद नगरी मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्म कैदको सजाय हुने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिँदा अभियोग माग दाबी बमोजिम मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. अनुसार सर्वस्व सहित जन्म कैदको सजाय हुनुपर्ने भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन।

जहासम्म पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले आफूहरूलाई अनुसन्धानको क्रममा प्रहरीबाट शारीरिक तथा मानसिक यातना दिई निजहरूले नै तयार गरी ल्याएको बयानको कागजमा जबरजस्ती सहिछाप गराएको भन्ने पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले लिएको जिकिरबमोजिम प्रहरीबाट शारीरिक यातना दिइ बयानको व्यहोरामा सहीछाप गर्नको लागि बाध्य बनाइएको थियो भने सो लाई निजहरूले तथ्य युक्त प्रमाणले पुष्टि गर्न सक्नु पर्नेमा निज पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले सो गर्न सकेको देखिँदैन। यदि कुनै अपराधको अभियोग लागेको अभियुक्तले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष भएको साविती बयानको व्यहोरा आफूलाई प्रहरीबाट शारीरिक यातना दिई गराएको भनी जिकिर लिन्छ भने सो सम्बन्धमा अस्पतालबाट जाँच गराई प्रमाणित कागज मिसिल संलग्न गराएको हुनुपर्ने हुन्छ। सो नभएको अवस्थामा अभियुक्तले अदालतमा आइ यातनाको जिकिर लिएकै आधारमा उक्त जिकिरलाई मुद्दाको सम्बद्ध प्रमाणको रूपमा लिन मिल्ने देखिँदैन। यसै विषयसंग सम्बन्धित चक्रप्रसाद जोशीसमेत विरुद्ध श्री ५ को सरकार भएको कर्तव्य ज्यान मुद्दामा (ने.का.प. २०५५ नि.नं. ६५१३ अंक २ पृष्ठ १११) मौकाको सावितीलाई प्रहरीले नै त्यस्तो साविती व्यहोरा लेखि सहि गराएको भन्ने प्रतिवादीहरूले जिकिर लिएकोमा पनि आफूहरूले सो साविती कागजमा सहि गरेको कार्यलाई स्वीकार गरेको देखिन्छ। प्रहरीले निजहरूको इच्छा विरुद्ध वा जबरजस्तीसंग कुटपिट गरी गरिएको भन्ने सम्बन्धमा सो कुराको तथ्ययुक्त प्रमाण निज प्रतिवादीबाट पेश गर्न सक्नु पर्ने हुन्छ भनी सिद्धान्त समेत

प्रतिपादन भएको परिप्रेक्ष्यमा प्रहरीले पुनरावेदक प्रतिवादीहरूलाई कुटपिट गरी बयान गराएको भन्ने तथ्यलाई पुष्टि हुने प्रमाण मिसिलबाट नदेखिएको अवस्थामा प्रहरीले कुटपिट गरी यातना दिइ बयानको व्यहोरा लेखाइएको भनी अदालतमा आइ बयान गर्दैमा त्यस्तो अपुष्ट बयानको कथनको आधारमा मौकामा अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको प्रस्तुत मुद्दाका प्रतिवादीहरूको बयानलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने हुँदा प्रतिवादीहरूले आफूहरूलाई प्रहरीमा यातना दिई बयानको व्यहोरामा सहिछाप गराएको भन्ने पुनरावेदन जिकिरसंग पनि यो इजलास सहमत हुन सकेन।

अब: पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।६।२ मा भएको फैसला मिलेको छ छैन र पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र पुनरावेदक प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्ग र टोकलबहादुर तामाङ्गको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होईन भन्ने तेस्रो प्रश्नतर्फ विचार गर्दा उल्लिखित व्यवस्था, सिद्धान्त, तथ्य, प्रमाण एवं विवेचना समेतको आधारमा पुनरावेदक प्रतिवादी तेजिजङ्ग भन्ने गगनसिंह तामाङ्गलाई ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३ (३) नं. ले जन्मकैदको सजाय गर्नु पर्नेमा ऐ. को १६ नं. ले सजाय गरेको र पुनरावेदक प्रतिवादी अदिप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङ्गलाई सर्वस्व गरेको हदसम्म शुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतको फैसलालाई उल्टी गरी पुनरावेदक प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्ग र टोकलबहादुर तामाङ्गलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।६।२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीहरू गगनसिंह तामाङ्ग र टोकलबहादुर तामाङ्ग तथा पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत (उप सचिव): अर्जुनप्रसाद कोइराला

कम्प्युटर:- गीता घिमिरे गिरी

इति सम्बत् २०७२ साल माघ ११ गते रोज २ शुभम्..... ।

टोकलबहादुर तामाङ्ग विरुद्ध नेपाल सरकार ०७०-CR-०५५४, गगनसिंह तामाङ्ग विरुद्ध नेपाल सरकार ०६९-CR-०४२४, नेपाल सरकार विरुद्ध टोकलबहादुर तामाङ्गसमेत ०७०-CR-०४६७ पेज नं. २१